

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasilo avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva

Vse spise, v oceno poslane knjige itd. je pošiljati samo na naslov:

**Uredništvo Učiteljskega Tovarisa
v Idriji.**

Rokopisov ne vračamo.

Vse pošiljatelj je pošiljati franko.

Učiteljski Tovarish izhaja vsak petek popoldne. Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje.
Vse leto velja . . . 8 K
pol leta 4 „
četrt leta 2 „
posamezne številke po 10 h.

Za reklamne notice, pojasnila, poslana, razpise služb je plačati po 20 h za petit-vrsto. Priloge poleg poštnine 6 K.

Za ožnanila je plačati od enostolpne petit-vrste, če se tiska enkrat . . . 14 h
„ „ „ dvakrat . . . 12 „
„ „ „ trikrat . . . 10 „
za nadaljnja uvrščanja od petit-vrste po 8 h.
Ožnanila sprejema Učiteljska tiskarna (telefon št. 118).

Naročnino, reklamacije, to je vse administrativne stvari, je pošiljati samo na naslov:

**Upravišтво Učiteljskega Tovarisa
v Ljubljani, Gradišče št. 2.**

Poštna hranilnica št. 53.160.

Reklamacije so proste poštnine.

Poziv.

Že večkrat se je med učiteljstvom sprožila misel, naj bi se ob vsakoletnih glavnih počitnicah prirejali v Ljubljani

„počitniški vseučilišni kurzi“, kjer bi bilo mogoče mnogim po višji izobrazbi težkim tovarišem in tovarišicam ob majhnih pristojbinah v tej ali oni stroki izpopolniti svoje znanje.

Od merodajne strani smo prejeli zagotovilo, da bi se mogel tak tečaj oživotvoriti že v prihodnjih velikih počitnicah, ako bi se zglasilo zadostno število učiteljev-slušateljev. Treba bi pa bilo tudi konstatirati vrsto zanimanja slušateljev, da se morejo ločiti predmeti za predavanja.

Pozivljamo torej tovariše in tovarišice, ki se za stvar zanimajo, da se zglase pismeno do konca aprila t. l. pri podpisnem vodstvu in da obenem naznanijo ali žele poslušati humanistične predmete (jezike, literaturo, zgodovino n. pr. jugoslovansko umetnost itd.) ali realistične.

O nadaljnjih podrobnostih bomo učiteljstvo pravočasno obvestili.

Vodstvo „Zaveze avstr. jugoslovanskih učiteljskih društev“.

V Ljubljani, dne 9. januarja 1908.

Predsednik:

Tajnik:

L. Jelenc.

Drag. Česnik.

„En šomašter je bil . . .“

Od več strani je prejelo „Zavezino“ vodstvo poziv, da naj reagiramo na napad v listu „Naša moč“ (štev. 5. z dne 3. jan. t. l.) Prebrali smo omejeni pamflet priobčen pod gorjem naslovom in smo prišli do prepričanja, da pač ni vredno, da bi dostojen človek odgovarjal na take budalosti, pač pa podajamo tukaj učiteljstvu v celoti dotični članek, da bodo videli kakšne zmožnosti tičijo v državnem poslanecu Gostinčarju.

„En šomašter je bil . . .“

Zadnje nedeljo so kranjski liberalni šomaštri pri kislem cvičku v „Narodnem Domu“

ugibavali in prerajavali, kako bi ljudstvo izobraževali. Neka suha južina iz Štajerske — gospod Pesek — je v svojem predavanju takoj pokazal, kakšna je ta izobrazba. Fanatično-mrščasti govornik se je kar cedil in cvrl od samega mastnega zabavljanja zoper farje, češ, da se debelijo od piščancev, medtem ko kmet strada kakor garjevi pes za plotom. Njegova Šomašterska Učenost je nato S. L. S. zmerjala, da je hinavska in pretiljudska. S. K. S. Z. po preperelih mislih štajerskega profesorja ljudi poneumnjuje, in zato morajo liberalni šomaštri, osnovati svojo „Narodnosocialno zvezo“, ki bo ljudstvo izbrihtala . . .

Šomaštri hočejo torej ljudstvo izobraziti. Ampak nam se zdi, da je ravno nasprotno potreba in se bo moralo tudi kmalu začeti z delom: Ljudstvo bo šomaštra izobraževalo! To je že zaradi gospoda Peska potrebno, da v prihodnje ne bo javno tako teletensko in sirovo govoril, kakor da bi se bil napil zelenega fuzla. Drugič pa liberalni šomaštri sploh vsi krvavo rabijo šolo ali kak izobraževalni kurz.

V prihodnje bo torej tako izgledalo: Kmečki fant na vasi bo v „Izobraževalnem društvu“ predaval, n. pr. o maniri in dostojnem vedenju, na prvem stolu pa se bo posadil liberalni šomašter in se bo tako izobraževal. Ali pa bo kmečko dekle — in do tega bomo tudi še prišli — govorilo o izobraženosti in poštenju — liberalna šomešterca pa bo poslušala in se učila. Tako si ljudstvo predstavlja „Narodnosocialno zvezo“, tako namreč, da bo narod liberalne šomaštra v skupni zvezi socialno izobraževal, da bodo dostojni člani človeške družbe.

Kajti dozda tega ni bilo. Otroci pridejo iz šole, pa mnogo jih zna komaj pisati in brati. Drugi so podivjani, da se Bog usmili. Liberalni šomaštri pa v šoli, namesto, da bi A B C razlagali, vpijejo n. pr. v Ljubljani „Živio Hribar“. Kako pa naj otrok postane značajan, ako vidi učitelja, kako fajmostru dela komplimente, za njegovim hrbtom pa ljudi proti njemu šunta? Od koga naj se otrok nauči strpljivosti, če pa svojega učitelja vidi, kako po oštarijah hujska? Ali more otrok biti spodoben, ako pa učitelja sliši zabavljati

proti ljudem, ki niso njegovega mišljenja? Kako naj otrok spoštuje takega vzgojevalca?

Kaj pa je z izobrazbo? Liberalni šomašter predstavlja višek nevednosti. Človeška zgodovina je zanj edinole zgodovina boja proti farjem, od veronauka samo toliko ve, da zamore potem zabavljati o stvareh, ki jih ne razume, politično obzorje pa se mu suka okoli dveh samih točk: liberalnega špišburgerstva na eni in črnega talarja na drugi strani. Prvega modrost požira, drugega pa onesnažuje.

Kar se pa „Narodnosocialne zveze“ tiče, pa spada to med pred deželnozbornsko volivno stanje liberalne šomašterije. Tako trapasti tudi šomaštri niso, da bi vrjeli vsakemu nebestemu duhu. Jelenci so na komando Hribarjeve častitosti spočeli to nespodobno misel, ki bo gotovo toliko sramežljiva, da ne bo hotela luč sveta zagledati. Kar nosi pečat omejenega liberalnega šomašterstva, to bo naša ljudstvo vrglo na smetišče. Pa ne morda vsled kakega protidopra ali pa v kakem boju. Ne — samo zato, ker je v naših ljudeh že zdavnaj dozorela misel, da nima liberalni učitelj naloge ljudstvo izobraziti, ampak ljudstvo šomaštra. To je tako samoposebi umevna misel, da le kaj. Liberalni učitelj spada v ljudsko šolo na klopi! Šele ko se bo liberalni šomašter od ljudstva naučil praktičnega duha, treznosti in smisla za socialno gospodarsko življenje, potem šele bo sam zmožen ljudi učiti.

Zdaj pa naj p. n. učiteljstvo samo sodi, ali je mogoč resen odgovor na take silovite izbruhe sirovosti.

Vodstvo „Zaveze“.

Nadučitelj Potokar pred sodiščem.

Že lansko leto smo imeli, žal, večkrat priliko, da smo se morali v svojem listu baviti z župnikom Oblakom, ki pase duše v Št. Lovrencu ob Temenici na Dolenjskem. Ta blagoslovljeni mož in dušni pastir je vzrok, da se je začela uprav divja gonja v šentlovrenski fari

zoper vse tiste, ki se brezpogojno ne uklanjajo klerikalnemu terorizmu.

Kam dovede klerikalna strast brezsrčnega fanatika, smo povedali v 30. štev. lanskega leta v članku „Maščevanje, ki smrdi do neba.“ — Vsako sredstvo, če je še tako umazano, služi dobro takim ljudem za orožje, saj se čutijo varne v mogočnem zavetju mogočnih gospodov. Vasi Velika Loka, Št. Lovrenc, Mali Videm, Krtina, Žabjek, Mala Loka, Kutenberg, Trnje so se odločno uprle ošabni in trimoglavni komandi župnika Oblaka in če bodo vztrajale neustrašeno pri započetem delu, kakor so to pokazale pri zadnjih državnoborskih volitvah, ko so oddale okrog 70 glasov za naprednega kandidata, jih ne stare nobena sila akoravno pravi Oblak, da ima trdo kožo, da je nihče ne predere.

Danes ne bomo govorili o bojih zaradi orglarije, o beri, o fajmoštrovih kupčijah in drugih homatijah, danes pride na vrsto ona nesrečna mlekarica, ki je provzročila pri nas toliko zla, da so začele najbolj pohlevne duše klicati hudiča iz pekla na pomoč. Ta mlekarica je vzrok, da je imel s sodiščem opraviti tudi šentlovrenski nadučitelj Potokar.

Zadeva je zanimiva in vredna, da jo objavimo.

Že predlansko leto meseca novembra so začeli v župnišču fabricirati sirovo maslo. Na vedno drezanje faranov se je preselila mlekarica v Kazinarjevo hišo poleg potoka Temenice, ktere vodo uživajo vse zgoraj navedene vasi. Takoj so se pokazale že prej prorokovane posledice. Po Temenici so se začele valiti mlekarke pomije, voda je večkrat kakor s smetano preprežena, da je niti živina ne mara piti. Dasi gredo naše pritožbe navadno v koš, smo dosegli vendar komisijski ogled, ki se je vršil na licu mesta dne 19. avgusta l. l. Z ozirom na dejstvo, da takozvani filter, izpeljan pod mlekarico v Št. Lovrencu, ni siguran, da bi trajno in dobro funkcioniral, je obljubil gospod okrajni nadzdravnik dr. Vavpotič prizadetim strankam, da se bo napravila cementna jama s sesalko za odvajanje nesnage, in pokazal tudi prostor zanj, pozneje pa tudi dostavil, da se bo to zgodilo v 4—6 tednih. Isto je potrdil

LISTEK.

„Domače ognjišče.“

Z veseljem srečam in jasnim pogledom v bodočnost je zaključilo „Domače ognjišče“ prvi letnik in z istim čuvstvom stopa ta naš najnovejši list z novim letom v drugi letnik. Tak list nam je bil potreben, zato smo ga ustanovili. Učitelji potrebujemo posebno dandanes stika in vezi z ljudstvom. Nasprotniki naši nas obrekujejo, kjer le morejo in trosijo najgrše laži o šoli in učiteljstvu med narod. Da pa ljudstvo čimprej spozna blagodejno delo učiteljstva in blagoslov šole, zato bo skrbelo „Domače ognjišče“. Seveda, nujno je pa potrebno, da se list čimbolj in čimprej razširi med ljudstvom. To je pa naloga učiteljstva. Umevno je že ob sebi, da mora biti naročnica „Domačega ognjišča“ vsaka šola, vsaka knjižnica, vsako bralno društvo, vsaka čitalnica in vsako okrajno učiteljsko društvo. Stopajoč v

novi letnik „Domačega ognjišča“, se obračamo do svojih dosedanjih naročnikov z najvljudnejšo prošnjo, da ostanejo listu za starše in vzgojevalce slovenske mladine zvesti tudi v bodoče ter pridobijo „Domačemu ognjišču“ čim največ novih naročnikov. Somišljenike prosimo, da naznanijo na naslov „Učiteljske tiskarne“ naslove tistih staršev in društev, ki bi se naročili na „Domače ognjišče“. Čim več izvodov bo romalo v posamezne šolske okoliše, tembolj in temhitreje bo rasel ugled šole in dotičnega učiteljstva. Poznamo učitelja, ki ima za vsako vas svojega šolskega okoliša naročen na račun šolske knjižnice po en izvod „Domačega ognjišča“. Posamezne številke romajo v vsaki vasi od hiše do hiše, in ko so jo vsi prebrali, jo dobi učitelj nazaj, ter jo shrani v knjižnici. In ta vrli tovariš uživa velik ugled med tamošnjim ljudstvom. Tovarish in tovarišica, pojdi in stori tudi ti tako! Zopet drugi učitelj ima v svojem šolskem okolišu kar 36 „Domačih ognjišč“. Tako bi moralo biti marsikje, če ne povsod.

Stari sotrudniki so obljubili „Domačemu ognjišču“ zopet svojo pomoč. Gospodje zdravniki dr. Demeter vitez Bleiweis-Trsteniški, dr. E. Bretl, dr. Bogdan Derž, dr. Otmar Krajec, sodni tajnik Fran Milčinski in drugi bodo pisali za list poučne članke o raznih boleznih; tovariši Ferdo Plemič, Anton Pesek, Andrej Bapč in Ivo Trošt i. dr. bodo skrbeli za „listek“. Članke o šoli in domu bodo pisali gg. šolski svetnik dr. Janko Bezjak, Branibor, Dimnik, Gangl, Jelenc, Kabaj, Ljudevit Stiasny i. dr. Pa tudi za dopise je preskrbljeno. Na to stran je torej vse v najboljšem tiru; želimo le, da dobi „Domače ognjišče“ prav mnogo novih naročnikov, potem bo list dosegel svoj namen. Zato naj vsaka učiteljica in vsak učitelj stori v tem pogledu svojo dolžnost.

Solnce in življenje.*)

Solnce je izvor vsemu življenju in delu na zemlji. Solnčna toplota dviga vodo kvišku,

*) „Napredak“, št. 1., XLIX, str. 45.

pokreta morske struje in vetrove, ki se jih človek poslužuje, ustvarja vire, potoke in reke. S solncem dvignjena voda pada na zemljo in oživlja rastline. Solnce daje in vzdržuje s svojo svetlobo in toploto življenje, gibanje in delo.

Vredno se je diviti starim narodom, ki so videli po nekem instinktu ali s posebno ostrimi očmi v solneju izvor vsega življenja in so ga obožavali.

Da se solnce utrne in ohladi, kar se tudi nekoč zgodi, bi prestalo na zemlji vse življenje in vse gibanje. Vse bi zmrazilo.

Solnce je izvor vseh snovi na zemlji in tako tudi našega življenja. Snovi našega telesa niso nič drugega nego pretvorjene kemijske snovi, ki jih dobivamo iz hrane. Solnce ustvarja našo hrano, pa je ono edini in poslednji izvor vseh sil, ki jih razvija naše telo, kar je gibanje in delo. Človek je prav tako dete solncea kakor so to viri in potoki. Kadar smo žejni nas napaja solnce; kadar smo lačni in trudni, nas krepi solnce; a kadar delamo duševno, delamo to s pomočjo solncea.

in obljubil strankam župan sam. Ko se je nato v gostilnici pri Martinu sestavljal zapisnik, ni bilo glede obljube za napravo cementne jame nikakega govora in se je odstavek o jami glasil tako-le:

Pri vsi tej napravi je treba skrbeti, da se posoda v mlekarni snaži in ne zunaj, zraven se mora tudi pomisliti, da na ta način narejen filter le nekaj časa dobro deluje in se mora večkrat premeniti; v to svrhu bi bilo umestno, da bi se dobro cementirana in dobro pokrita greznica napravila, v katero bi se pomije iz kanala izcejale, s sesalko bi se lahko vsebina greznice prilično odstranjevala.

Prizadete stranke: Josip Kolen, Frančiška Pintar, Albina Baker, Marija Germovšek, so temu v pričo vseh ugovarjale in odšle z opazko, da bodo tedaj podpisale zapisnik, ko bo cementna jama izgotovljena. V enem tednu je izdal župan imenovanim štirim končno razsodbo, to je odlok z dne 22. avgusta 1907, števil. 726, v čigar relevantnem delu se glasi:

O. kr. nadzdravnik gospod dr. Vavpotič je izjavil po zapisniku, da se iz zdravstvenih higijskih ozirov ne more proti sedanjemu napravi nič ugovarjati. Vsled te izjave se je komisija izrekla, da je stavba in vsa naprava pravilno narejena ter se od strani županstva potrjuje in daje dovoljenje za uporabo. Pritožba se pritožnikom vsled oglada komisije, sestavljene iz župana in dveh svetovalcev kot neutemeljena zavrne. Pritožniki se proti tej razsodbi imajo pravico pritožiti na občinski odbor tekem 14 dni računši od dneva vročitve.

Ta odlok je bil narejen enostransko, samo v korist župnika Oblaka. O daljnih napravah, ki jih je priporočal v daljnem, zgoraj navedenem odstavku uradnega zapisnika g. državni zdravnik kot umestne, da se napravijo navzile temu, čeprav proti napravi sami ni nobenega ugovora. To pa bi bilo za sosedo in tudi druge ljudi, ki rabijo vodo Temenice zase in živino, jako važno, da bi v odlok prišlo tudi to, kar je dr. Vavpotič smatral za umestno in povedal v zapisniku. Toda navedeni odlok je to premišljeno zamolčal in bil zaradi tega pomanjkljiv.

Na prošnjo Kolenca je sestavil nadučitelj Potokar zoper ta odlok pritožbo na deželni in občinski odbor po danih informacijah. V pritožbah sta bila med drugimi tudi sledeča stavka: „Ali ni smatrati take izjave — namreč odloka — falsificiran? Kje je torej resnica?“

Na te besede je začel župan švigati po fari pozvedovat, kdo je sestavil pritožbo in če se je podpisal vsak sam. Podpisov je bilo 34. Nadučitelj je res sestavil pritožbo, a podpisal se ni. Župan je vložil proti nadučit. Potokarju in drugim tožbo po vpokojenemu svetniku Vencaju. Pri obravnavi v Trebnjem je bila ljuta borba. Razprava je trajala čez 3 ure. Kot priča je bil zaslišan g. dr. Vavpotič. „Slovenec“ je poslal celo urednika Moškerca k obravnavi, ki je takoj brzojavno poročal o izidu razsodbe. Nadučitelj Potokar se je opiral na izvajanje dr. Vavpotiča, ki mu je na dan oglada pravil na postaji, da bo cementna jama v šestih tednih narejena, nadalje na njegovo pismo, kjer pravi, da ga je osupnilo, kako mogoče županstvo izdati tako površne odlok, da je napraviti cementno jamo itd. Da gosp. dr. Vavpotič je na vprašanje nadučiteljevo v gostilnici pri Kolenca, ali je odlok falsificiran ali ne, izjavil: „Kakšen pa, le name

Moč naših mišic in našega mozga prihaja iz krvi, ki organom neprestano dovaja redilnih snovi. Ako bi ne prišla kri samo nekoliko trenutkov v mozeg, bi se človek onesvestil. Kri nastaja iz redilnih snovi hrane, ki jo uživamo. Hrana se različno pripravlja in pretvarja. Hrana je rastlinska in živalska. Živali, ki se hranijo z mesom, se hranijo z onimi živalmi, ki se rede z rastlinjem. Potemtakem bi živali ne mogle živeti brez rastlinja. Tako je rastlinje poslednji in edini izvir hrane na zemlji. Rastlina pa prihaja ravno od solnca. Svetloba in toplota sta rastlini hrana. Pod vplivom teh prirodnih sil razstavlja rastlina ogljikovo kislino, ki se nahaja v zraku, tako da kisik postane prost, ogljik pa obdrži rastlina, ki iz njega tudi v glavnem obstoji. Živa solnčna sila se pretvarja v rastlino. S to rastlinsko snovjo se hrani žival, a z njo se zopet hranijo druge živali, pa tudi človek. Kisik pa, ki ostaja v zraku, služi za dihanje tako živalim kakor človeku, zakaj brez njega ni organskega življenja.

Kadar jemo rastlino ali žival, ki se hrani z rastlinami, sprejemamo vase del solnčne

se oprite pri obravnavi, župan bo pogorel.“ Besedo „falsificiran, ponarejen“ je smatral nadučitelj, kakor so je smatrali vsi obsojenci, tako, da je odlok pomanjkljiv, kar je tudi v resnici bil, ker ni župan v svojem odloku ničesar omenil o najvažnejši zadevi, o cementni jami. Sodnik je poudarjal, da ni dolžnost županstva, prepisati original v celoti. Opiral se je le na originalni zapisnik, stranke pa so se opirale na županski odlok. Razsodbo je izvajal na podlagi odstavka, da je izjava, ali je v higijsnem oziru naprava pravilna ali ne, originalu in odloku enaka, in je ni smatrati falsificiranim. Vsi ugovori so bili zaman. Sodišče je obsodilo nadučitelja Potokarja na 3 dni. Kolenca 4, Bukovca in Šlajpaha na 2 dni zapora, oziroma od 20—40 K, dva sta bila oproščena.

Zaradi te razsodbe je nastalo v klerikalnih krogih nepopisno veselje. „Slovenec“ je kar v dveh številkah bobnal o tej zanimivi razpravi in obtožnico celo prej priobčil, preden je vedel, kakšen bo izid razsodbe. „Slovenec“ je priobčil brzojavko na prvem mestu. Kaj si naj človek pri tem misli? Vsa dolina je bila pokonci! Čateški župnik je šel uro daleč iz radovednosti, kakšen bo konec te afere, župan in Oblak sta v Trebnjem obtožence zaničljivo pogledovala, ves klerikalni tabor je bil od veselja kakor blazen nad tem porazom. V št. Lovrenc je priromal cel kup „Slovenec“, in farovška mati je delila na pragu, češ, pridite, berite, Potokar je obsojen! — Veselje, ki je skozenj prosevala črna škodaželjnost, je bilo velikansko, nepopisno, toda — kratko.

Škodaželjnost se namreč kaj rada maščuje. Tudi obsojenci niso obupali, da pri c. kr. okrožnem sodišču v Novem mestu pade krivica in zmagaresnica. In tako se je tudi zgodilo. Dne 23. pret. m. so bili pri vzklicni obravnavi vsi štirje obtoženci popolnoma oproščeni, razžaljeni župan pa bo imel sedaj malo daljši nos in bo plačal Vencajza, vse druge stroške, kakor tudi zastopnika nadučitelja Potokarja in tovarišev.

Pri vzklicni obravnavi je vse štiri obtožence zastopal g. dr. Globevnik.

Sedaj je govorila o tej stvari zadnja instanca, zbor štirih, zakonov gotovo večših sodnikov. — Ti so povedali s svojo razsodbo razžaljenemu županstvu velikološkemu, kar mu gre, namreč da postopa pristransko, da dela štafazo župniku Oblaku.

Da, visoko so se dvigale klerikalne glave. Svoje nade in želje so videle že uresničene. Toda pregovor pravi: Kdor drugim jamo koplje, sam vanjo pade. In tako so tudi maščevalci zleteli prav nizko. Klerikalni občinski očetje so nadučitelja že prestavili, že so romale pritožbe bogvekam. Potokar mora proč, on ni krščanski, on je kriv vseh preprirov! A kolo se je obrnilo, in pravica je prišla na površje. Tako homo še marsikaj dosegel, a ne kar čez noč! Bodimo vztrajni in energični, saj nas uče izkušnje, da trajajo boji marsikje na leta, preden starejo krivico in napade nasprotnikov. Ako se Oblak baha s slonovo kožo, naj nas ne straši. Trdnejša od njegove kože je naša volja, vztrajnost in moč!

Da je moralno in materialno ubijanje učiteljstva postalo že kar sistem, nam značijo be-

toplote ali solnčne svetlobe ali solnčne sile, iz česar se ustvarja vsa moč našega telesa in življenja. Ako človek ne je, ne more delati ter izgubi moč. Moč se nadomešča s hrano, a v hrani je spravljena moč, ki prihaja od solnca. Brez solnca ni torej ničesar.

Ob toploti 30 stopinj se pretvori kokošje jajce v 21 dneh v živo bitje. Telesna toplota, ki z njo izvali koklja pišče, prihaja od hrane, ki jo zauživa, a izvor vsi tej toploti je zopet solnce.

Železnica hiti s svojo močjo in vleče veliko breme. Odkod tolika sila? To je solnčna sila, ki se je pred mnogo milijoni let pretvorila v rastlinje, ki je prišlo pod zemljo in se izpremenilo v oglje. A sedaj sila iz oglja žene železnico. Stephenson, izumitelj prve lokomotive, je rekel: „Nihče drugi nego solnčna toplota goni stroj.“ Rastline so vsesale solnčno silo in jo sedaj vračajo. Prav pravi neki glasovit fizik, da je oglje solnce v kleti. Nastalo je iz solnčne toplote, pa se more zopet pretvoriti v toplotu, v silo.

sede tega dičnega župnika Oblaka, ki jih je h a j e izpregovoril: „Ako ne obvelja obsodba v Trebnjem, bodo naši poslanci interpelirali v državnem in deželnem zboru. In če še to ne bo nič pomagalo, da se Potokar stran spravi, potem namignem — Kalteneggerju! Žalostna nam majka!

Naskoki agrarcev.

Praga, 18. januarja 1908.

— v — Decembra meseca so podali nemški agrarci v državnem zboru predlog, da naj se obvezni obisk šol na kmetih zniža z 8 na 7 let. Zvito koncipirani predlog so izpolnili s prozorno določbo na videz prosvetnega pogoja, naj bi odpadle vse olajšave v posejanju šole in dovoljen bodi izstop iz ljudske šole po 7 letnem obisku samo le koncem šolskega leta. Namesto osmega leta, ki odpade, naj se pripojé k ljudskim šolam gospodarske nadaljevalne šole v obliki nedeljskih in zimskih šol — kot obveznih šol.

Ta predlog je gotovo nazadnjaški in kaj blizu tudi našim agrarcem.

O srednje učit. društvo, ki je dobro izprevidelo, kaka nevarnost preti v slučaju uzakonjenja te zahteve, se je odzvalo še ob času s protestom na zborovanju učiteljstva, ki se je vršilo ob božičnih praznikih na Žofinu v Pragi.

Po uvodnih besedah šolskega vodje J. S m r t k e je izpregovoril šolski vodja V. K. T u č e k o tem reakcionarnem predlogu, in sicer s kulturnega stališča. Češko učiteljstvo je zastrmel nad zopetnim in drznim vmešavanjem nazadnjaških življenj v narodno šolstvo.

Ponavlja se tu le zopet Lichtensteinov in Ebenhofov predlog in v prvi vrsti gre za znižanje izobrazbe ljudstva. Bati se je, da se naše ljudstvo ne upre takemu nazadnjaškemu predlogu, da pride v današnjih političkih razmerah, ko se vse nagiblje h klerikalizmu, ljudska izobrazba res v nevarnost. Predlog je tako stiliziran, da bi postal popularen, da bi se zdelo, kako se hoče ljudstvu pomagati, da more uporabiti deco za domače delo. Pristavku, da bi se lahko odstranile olajšave, sploh ne verujemo, ker je stranka, ki je to predlagala, sama provzročila olajšave.

Kakor se je vnel v državnem zboru odpor proti naskoku na visoke šole, tako je sedaj treba, da se dvigne v ljudstvu odpor proti nazadnjaškemu predlogu, naj se zniža šolski obisk. Zakaj se naj ravno ljudstvu vzame pravica na izobrazbo in s tem temelj bodoče sreče in blaginje?!

Tega naskoka ne smemo trpeti, in češko učiteljstvo pozivlja vse napredne stranke, da odbijejo ta naskok!

F. V. M o r a v e c, učitelj na meščanski šoli v Pragi, razjasnjuje, zakaj je češko učiteljstvo pripojilo svojemu kulturnemu programu zahtevo devetletnega šolskega obiska in zatrjuje, da je prepričan, da čimdaljebolj razvijajoče se industrialno lice naših kmetijskih okrajev ne dovoljuje že iz gospodarskih razlogov, da bi se na deželi znižal šolski poset, in pričakuje, da tudi naša agrarna stranka zabrani, da bi bil uzakonjen princip, po katerem bi naj zadostala kmetiškemu ljudstvu nižja izobrazba, kakor pa meščanskemu, najsi tudi predlog miri navidez na gmotne interese zemljedelcev. O svobodomiselnih in ostalih naprednih strankah pa govornik sploh ne dvomi, da se poslužijo vseh sredstev, da odbijejo naskok.

Na templju starih Egipčanov, posvečenemu bogu solncu, je bilo zapisano: „Ono (solnce) je, ki je napravilo vse, kar obstoji, in ničesar ni, kar bi bilo kdajkoli napravljeno brez njega.“

Brez svetlobe ni življenja, ni sile, ni zdravja. Rastlina ostane brez svetlobe blede in nerazvita. Ogljikova kislina se razkraj v oblačnih dneh počasneje nego v vedrih dneh. Ljudje v globokih, mračnih in vlažnih dolinah so duševno slabo nadarjeni, ker se jim ni mogel mozeg prav razviti. Malo solnca — malo tudi pameti.

Kakor je to v fiziškem svetu, tako je tudi v duševnem ali moralnem. Tudi tukaj je svetloba prva in najpotrebnejša. Kjer je duševna svetloba, namreč znanje, znanost, izobrazba in resnica, tam je tudi duševno zdravje in blaginja, medtem ko je ondi, kjer vlada tema, glupost, praznoverstvo in suženjstvo.

Kakor daje solnčna svetloba življenje in moč, tako donša tudi duševna svetloba napredek, moč in srečo.

Davorin Trstenjak.

Težnje vseh svobodomiselnih strank morajo meriti k temu, da se odpravi škoda, ki je doletela šolsko organizacijo s šolsko novelo; iz šolskega vprašanja mora postati ljudsko in narodno vprašanje.

Prav mnogo store tu lahko učitelji s taktičkim, mirnim, resnim nastopanjem in zlasti s tem, da z veseljem prevzamejo vzgajanje — ljudstva in praktično dokažejo, da ne gre učiteljstvu samo za stanovska vprašanja, marveč za ljudsko stvar in prospeh narodov.

Sicer pa tudi vprašanje znižanja šolskega obiska ni vprašanje stanovskega interesa marveč stvar eminentno politička in občenarodna.

Brez debate se je sprejela potem naslednja resolucija, predlagana in utemeljena od predsednika učitelja Jos. Č e r n e g a:

Češko učiteljstvo, zbrano dne 28. grudnia 1907 v Pragi, uvažuje akcijo nemških agrarcev, da se oškoduje vrednost naših narodnih šol potom znižanja šolskega obiska na 7 let in upošteva posledice, ki bi sigurno nastale v znižanju narodne izobrazbe, je tudi proti naskokom, ki so bili storjeni s te strani na katoliškem zborovanju na Dunaju in na svobodno vedo na visokih šolah. Prepričano je tudi, da gre tu za škodo, ki naj se naredi narodni kulturi v nje lastnih korenih in izjavlja, da so zbudili omenjeni naskoki v organizovanem učiteljstvu globok odpor. Smatra za svojo dolžnost, delati v našem ljudstvu na to, da se stavi vsa napredna javnost, zlasti njena žurnalistika in njeni politični zastopniki prvi v bran proti nameram nazadnjaškim in da ne pripuste možnosti, da uresničijo namene nazadnjakov!

Misli starega nadučitelja.

Gospod urednik! Zakaj pišete vedno proti klerikalcem, da s tem škodujete vsemu učiteljstvu?! Klerikalci bi nam jako radi pomagali, a jih Vi vedno napadate. Oni so bili in so tudi sedaj odkriti prijatelji pravih učiteljev, a ne takih, kakor jih Vi vzgajate. Končno boste menda vendar prišli do pravega spoznanja. Izpokorite se še o pravem času! Vaša krivda bo, ako bo toliko učiteljev, ki priznavajo Vaša načela, še nadalje stradalo in trpelo razna preganjanja. Klerikalci so že trdno sklenili, da bodo vse učitelje, ki so z ljudstvom, prav bogato nagradili.

„Prav v kratkem jim hočejo nakloniti mežnarske službe. Tudi k svojim gostijam jih hočejo pritegniti, da bodo smeli nositi na mizo in v kuhinji obrati kako kost. Ne razumem, kako da nimate smisla za blažene stare čase!“

Pa pustiva šalo na stran! Klerikalci so poizkusili že vsa sredstva, kako bi bilo mogoče napredno učiteljstvo spraviti v svoj tabor. Vse grožnje, vsa ovađstva, prilizovanja in prošnje — vse jim ni nič pomagalo. Učiteljstvo je kot pravi vzgojevalec svojega milega naroda ostalo zvesto svojemu poklicu. Sedaj mislijo poizkusiti s najgršim sredstvom: s podkupovanjem. Trdno sem prepričan, da je jako malo takih tovarišev med nami, ki bi bili pripravljeni za skledo leče prodati svoj značaj in svojo prostost. Naše geslo mora biti slejkoprej: neizprosni boj hudobnemu klerikalizmu. Mi ne prosimo nikake milosti. Tudi nismo mi ljudstvu dolžni nikake hvaležnosti, ampak ljudstvo jo je dolžno nam. Mi smo dobrotniki ljudstva, a ne ono naš dobrotnik. Ljudstvo je naš dolžnik, a ne mi njegov. Vsak delavec dobiva za svoje delo primerno plačilo, samo nam učiteljem plačuje ljudstvo po krivdi klerikalcev komaj polovico, a drugo polovico nam ostaja dolžno. Temu pa mora biti konec in bo tudi kmalu konec. Klerikalci dobro vedo, da se bo moralo za učitelje v kratkem kaj storiti. Sedaj bi radi stvar tako zasukali, da bi bili izboljšanja deležni samo njihovi privrženci.

Ko so bile plače zvišane duhovnikom, niso klerikalci prav nič delali izjeme ne med davkoplačevalci in ne med duhovniki. Vsak davkoplačevalec mora prispevati za njihove plače, naj bo katoličan ali jud, in tudi vsak duhovnik je deležen povišanja, ali je z ljudstvom ali proti ljudstvu. In tako bo tudi pri nas. Vsak davkoplačevalec bo moral plačati, ali šolo rabi ali ne in ali je z učiteljem zadovoljen ali ne.

Zakaj pa duhovniki pobirajo biro tudi pri svojih političkih nasprotnikih?!

Klerikalci sami dobro vedo, da je vse njih pisarenje zadnji čas edino le zato, da bi

Dalje v prilogi.